

УДК 911.3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ТУРИЗМУ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

О. Пендерещкий

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна*

Описані основні складові розроблення промислового туру Львівської області. Доведено, що умовою повної інформованості туристів є створення паспорта промислового туру, до якого входять екологічний, технічний та кадастровий паспорти промислових об'єктів, основою для яких слугує карта осередків промислового туризму.

Ключові слова: промисловий туризм, об'єкти, бізнес-мандрівники, територія, кадастр, підприємства, тури.

Розвиток промислового туризму [1] у Львівській області може бути спрямований на вирішення багатьох соціально-економічних завдань місцевих громад, найважливішими серед яких є збільшення зайнятості населення, зростання його добробуту, наповнення місцевих бюджетів, забезпечення соціокультурного розвитку людей та поліпшення якості життя.

У Карпатському суспільно-географічному районі, окрім курортних і рекреаційних об'єктів, є багато промислових та військових об'єктів, а також народних промислів, які в сукупності становлять об'єкти промислового туризму [2]. Туристичні маршрути на промислові об'єкти, наукові центри з метою ознайомлення з їх результатами досягнень в науково-технічній сфері, вивчення досвіду, технологій, підвищення професійного рівня та кваліфікації можуть зацікавити бізнесменів, промисловців і державних діячів (VIP туристів). Організація промислового туризму на теренах Львівщини покликана вирішувати вказані задачі.

Серед найновіших досліджень і публікацій з окресленої теми слід насамперед назвати навчальний посібник О. О. Любіцевої “Методика розробки турів” [4], навчальний посібник М. Г. Ступеня [5], в якому висвітлені складові державного земельного кадастру, а також авторські дослідження [1; 2; 3].

Промислові підприємства, запровадивши в себе туристичні маршрути та екскурсії, отримають можливість представити свою продукцію, поліпшити імідж компанії і галузі загалом, а для туристів – це можливість побачити на власні очі виробничі потужності, ознайомитися з історією розвитку промисловості, налагодити нові партнерські стосунки.

Частину туристів становлять бізнес-мандрівники, яким було б цікаво зазирнути у виробничий процес глибше. У зв'язку із цим постає питання розвитку як внутрішнього, так і зовнішнього промислового туризму на теренах краю, оцінки його перспективності, ресурсної бази й напрямів. Останні часом мешканці інших регіонів України й іноземці дедалі більше цікавляться екскурсіями нашими підприємствами,

тож цей напрям відкриває нові можливості для туристичних фірм.

Студентам технічних, економічних, природничих спеціальностей екскурсія на виробництво буде не просто цікавою, а і корисною. Наприклад студенти геолого-географічних спеціальностей зможуть ознайомитися зі структурою, особливостями діяльності підприємств, їх виробничими зв'язками, заходами спрямованими на охорону навколишнього середовища, що допоможе їм у комплексному вивченні територіальних природо-антропогенно-географічних комплексів тощо.

Оцінивши можливості промислового туризму у науковому, діловому, навчальному, культурно-пізнавальному напрямах, а також його вплив на ефективність туристичної галузі в Україні загалом, можна окреслити перспективи його розвитку у Львівській області.

Мета статті: сформулювати принципи розроблення промислових турів, а також розробити карту територіального розміщення осередків промислового туризму Львівської області.

Площа Львівщини становить 3,6 % території України. За розмірами вона посідає 17-те місце серед областей держави, а за густотою населення – 127 осіб на км² – Львівщина посідає четверте місце у країні (після Донецької, Луганської та Дніпропетровської областей). За площею Львівська область прирівнюється до таких держав як Ізраїль або Кувейт. Це найбільша й економічно найрозвинутіша область Карпатського регіону, один з найбільших туристичних регіонів України, який має унікальні пам'ятки історико-культурної спадщини. В області зосереджено 1/4 всієї історико-культурної спадщини України. Близько 4000 пам'яток історії та культури, що знаходяться на території області, перебувають під охороною держави (понад 2 тис. охоронних об'єктів розташовані у Львові; історико-архітектурний ансамбль його центральної частини у 1998 р. внесено до Списку світової спадщини ЮНЕСКО). Такою кількістю й розмаїттям пам'яток історії, археології, архітектури та монументального мистецтва не може похвалитися жодна інша область України [3].

Львів зазвичай називають “містом-музеєм”. Численних туристів приваблюють у це стародавнє гостинне місто історико-архітектурні комплекси різноманітних архітектурних стилів XII-XIX ст., унікальні зібрання й колекції, що зберігаються в Національному музеї у Львові та Львівському історичному музеї, Львівській національній галереї мистецтв, Музеї історії релігії та ін. З унікальними колекціями порцеляни і фаянсу, меблів і ткацтва, прикладного та декоративного мистецтва можна ознайомитися в Музеї етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАНУ.

Промисловий туризм, як складова загальнодержавного туристичного процесу, є одним з напрямів розвитку постіндустріального суспільства, що дозволяє вирішувати широкий спектр найважливіших соціально-економічних завдань. До них слід віднести вирішення проблем розширеного відтворення трудових ресурсів, збільшення зайнятості населення, зростання добробуту і поліпшення якості життя суспільства, забезпечення соціокультурного розвитку населення. На сьогоднішній день у світі багато великих і малих виробництв тісно співпрацюють з туристичними фірмами, тим самим рекламуючи власну продукцію та розширюючи ринки збуту.

Львівщина має значні індустріальні та природні об'єкти промислового туризму, найперше це паливно-енергетичні ресурси, до яких відносяться родовища газу, на-

фти, кам'яного вугілля, що розробляється в частині Львівсько-Волинського вугільно-газового басейну. Область має родовища паливних сланців, калійної солі, сірки, гіпсу, будівельних і вогнетривких глин, мергелю, вапняків.

Ще у 70-90-х роках ХХ століття промисловий імідж Львівщини визначали такі галузі промисловості як складне і транспортне машинобудування. На даний час багато з цих об'єктів машинобудування перестали функціонувати, їхні виробничі площі використовуються як складські приміщення або підприємства різних профілів. Ці "розформовані" підприємства можуть бути об'єктами показу для освітніх груп як приклад підприємств "соціалістичної доби".

Обличчям господарського комплексу області колись було машинобудування, представлене виробництвом приладів, верстатів і устаткування для металообробки (Львівський завод фрезерних верстатів), нафтопромислового устаткування (Дрогобицький машинобудівний завод), сільськогосподарських машин ("Львівсільгоспмаш"), автобусів (Львівський автобусний завод), автотранспорту і автомобільних кранів (Дрогобицький завод автомобільних кранів), поліграфічного устаткування (Ходорівський завод поліграфічних машин), конвеєрів ("Конвеєр" – м. Львів), телевізорів, ізоляторів (Львівський ізоляторний завод), апаратури зв'язку (Львівське ВО факсимільно-телеграфної апаратури). Серед підприємств інших галузей варто виділити "Нафтопереробний комплекс "Галичина" (Дрогобицький НПЗ). З цих підприємств нині функціонують тільки Львівський автобусний завод, Дрогобицький завод автомобільних кранів і Львівський ізоляторний завод, де можлива організація цільових екскурсійних програм.

Сьогодні промисловий імідж Львівщини визначають легка, харчова, будівельна промисловість. Зокрема, легка промисловість представлена швейними підприємствами: панчішними фабриками у Львові, Червонограді; виробництво одягу – "Маяк", "Весна". Імідж Львівщини у національному плані творять підприємства харчової промисловості "Світоч" та "Львівська пивоварня". Слід зауважити, що, як свідчить досвід організації навчальних екскурсій для студентів-географів, підприємства легкої промисловості виступають найбільш зручними об'єктами для промислового туризму. Тут немає обмежень гігієнічно-технічного плану для екскурсантів, як на підприємствах харчової промисловості. Разом з тим на "Львівській пивоварні" для екскурсійних груп пропонується спеціальна програма у пивному ресторані "Дім Роберта Домса". Значний потенціал для промислового туризму на Львівщині мають підприємства нової індустріальної генерації електромашинобудівного, поліграфічного, будівельного профілю: дочірнє підприємство "Леоні" з Німеччини (Стрий), дочірнє підприємство "Снежка" з Польщі (Яворівщина), дочірнє підприємство ТзОВ "Електроконтакт-Україна" з Німеччини (Золочів), дочірнє підприємство "Лафарж" з Франції (Миколаїв). На таких підприємствах розроблені програми ознайомлення з виробництвом, представлені експозиції продукції та забезпечується певний персонал для обслуговування відвідувачів.

Організація турів на виробничі підприємства відповідає загальноприйнятій програмі, в межах якої реалізується мета перебування людини поза постійним місцем проживання, складена з урахуванням індивідуальних побажань і комплекс заходів з її реалізації на відповідному якісному рівні [4].

Тури поділяються на види відповідно до мети подорожі та форми щодо організаційних заходів. Залежно від мотивації туристів до подорожі, визначаються з напрямом промислового туру. Складовими туру є маршрут, програма та комплекс послуг із життєзабезпечення туриста, в межах яких реалізується на відповідному якісному рівні мета подорожування. Маршрут і програма забезпечують мету подорожування, а заходи з життєзабезпечення туриста під час подорожування – безпеку та комфортність при реалізації цієї мети.

Для промислового туру характерним є дотримання туристами правил охорони праці, техногенної та екологічної безпеки, безпеки життєдіяльності. Тому перед початком туру туристам обов'язково слід надати всебічну інформацію про маршрут та об'єкти туру, тобто треба розробити туристичний паспорт туру, який поєднуватиме кадастровий, технічний і екологічний паспорти об'єктів маршруту. Вирішення цього питання полегшується створенням кадастру об'єктів промислового туризму.

Вирішення проблем сталого розвитку регіонів, екологічної безпеки довкілля, охорони земель та їх раціонального використання, оптимізації землеустрою, визначення правових відносин щодо землі та іншого нерухомого майна потребують всебічного кадастрового забезпечення. Як свідчить світовий досвід, кадастрово-реєстраційні системи відіграють важливу роль у сфері управління нерухомістю, оподаткування та іпотечного кредитування, інформаційного та правового забезпечення ринку нерухомого майна тощо.

Важливим положенням системи є єдиний кадастр земельних ділянок та об'єктів нерухомого майна, коли в єдиній базі даних зосереджена інформація як про земельні ділянки, так і про будівлі та споруди (їх частини), що на ній розташовані. Тоді вони створюють цілісний майновий комплекс, який у багатьох випадках розглядається як єдиний об'єкт нерухомого майна і єдиний об'єкт права, що дає можливість оперативного отримати необхідну інформацію.

Кадастрові системи є важливим правовим елементом, захистом прав власності. Юридична сила реєстрації полягає в тому, що держава несе відповідальність за правильність реєстраційних процесів. Незареєстровані права вважаються неіснуючими, а зареєстровані – правильними. Складовою частиною реєстру є кадастрові плани та карти. При визначенні прав володіння чи користування кадастровими об'єктами вказують на певні обмеження чи обтяження, які можуть зустрічатися. У кадастрових системах важлива роль відводиться концепції меж земельних ділянок. Як правило межі земельної ділянки, що реєструються в реєстрі, повинні бути зафіксовані в натурі [5, 6].

Кадастр нерухомості тісно пов'язаний з існуючими сьогодні топографічними планами і картами, топографо-геодезичні матеріали яких можуть бути основою створення кадастрових планів і карт. Одночасно з програмою загального кадастру об'єктів нерухомості розробляються спеціалізовані програми, в т.ч. кадастру туристичних ресурсів і цінних туристичних територій. Зокрема, створення кадастру цінних туристичних територій передбачено у Проєкті “Стратегія сталого розвитку туризму і курортів в Україні” [8].

Обов'язковим елементом інформаційного забезпечення розробки туру є карта території, оскільки розробка маршруту є результатом картографічного моделювання і

обов'язково повинна спиратися на оцінку території: її туристично-географічне положення, адміністративно-територіальний поділ, протяжність, конфігурацію, систему розселення і транспорту (рис.1).

Ресурсний потенціал промислового туризму становлять його об'єкти: природні, індустріальні та народні промисли (рис.2). За походженням об'єкти промислового туризму доволі різноманітні але основоположне значення мають: промислові будівлі та споруди; техногенні форми рельєфу; машинне устаткування та обладнання. Водночас об'єктами промислового туризму можуть бути лише ті, які становлять техногенну цінність, стали надбанням індустріальної цивілізації, до того ж всі ці об'єкти повинні бути безпосередньо включені до процесу виробництва.

Серед корисних копалин області найбільше значення мають паливно-енергетичні ресурси (родовища газу, нафти, кам'яного вугілля Львівсько-Волинського вугільного басейну на півночі області) [3]. Область володіє також родовищами горючих сланців, калійної і кам'яної солей, сірки, гіпсу, будівельних і вогнетривких глин, мергелю, вапняків. Всі ці об'єкти можуть бути задіяні для промислового туризму.

У структурі промислового виробництва області найбільшу питому вагу мають харчова, паливна промисловості, машинобудування і металообробка, електроенергетика. У структурі виробництва товарів народного споживання частка продовольчих товарів становить 65%. Головні економічні центри області: Львів, Дрогобич, Стрий, Борислав, Новий Розділ, Червоноград, Сокаль.

Сьогодні для підвищення конкурентоспроможності регіону в індустрії туризму використовують кластерний метод, який застосовувався раніше в основному тільки у промисловому виробництві. Туристичний кластер [7] – це ключова організаційна основа, яка поєднує підприємства туристичної та інших суміжних галузей у єдину систему, що дає змогу реалізувати пріоритетні задачі, які стоять перед підприємствами, установами, організаціями та сприятиме посиленню конкурентних переваг цього регіону. Шляхом створення подібного об'єднання можна забезпечити фінансування та виконання навіть дуже амбіційних проектів у туристичній галузі, які за інших обставин для кожного окремого учасника були б неможливі.

Різноманітність промислового туризму, як суспільного явища, зумовила комплексний, проблемно-цільовий підхід до його наукових і прикладних досліджень, вирішити які можна завдяки визначенню його механізму функціонування та геопросторової організації. На сьогоднішній день актуальною є проблема вдосконалення теоретико-методологічних та методичних положень промислового туризму, розширення його предметно-об'єктної сфери і проведення на цій основі прикладних досліджень, які й будуть визначати відповідність промислового туризму сучасним вимогам розвитку науки і суспільства.

Економіка Львівської області характеризується складною галузевою і територіальною структурою, що є важливим чинником для розвитку промислового туризму.

Для покращення розвитку області промисловий туризм має всі прерогативи для того, щоб зайняти своє визначальне місце. Організація спеціальних турів на шахти з видобутку солі, дорогоцінних металів; сірчані кар'єри; свердловини видобутку нафти, мінеральної води, озокериту; об'єкти колишнього військового комплексу – ракетні шахти, сховища, складські приміщення; підприємства з перероблення сиро-

Рис. 1. Осередки промислового туризму Львівської області

Рис. 2. Об'єкти промислового туризму

вини і матеріалів; народні промисли є перспективним напрямом розвитку промислового туризму на Львівщині.

Розроблена карта територіального розміщення осередків промислового туризму Львівської області значно спрощує створення інформаційної кадастрової системи і на її основі промислових турів. В той же час удосконалення цієї системи потребує систематичного введення нових інформаційних показників, врахування зміни структурних та функціональних зв'язків між різними відомствами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Пендерецький О.В. Промисловий туризм в Україні: стан, перспективи розвитку / О. В. Пендерецький // Український географічний журнал. – 2010. – № 3. – С. 48 – 51.
2. Пендерецький О.В. Концептуальна інформаційна кадастрова система об'єктів промислового туризму / О.В. Пендерецький // Науковий збірник київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – № 8. – 2010. – С. 59 – 64.
3. Пендерецький О. В. Територіальна організація промислового туризму Карпатського суспільно-географічного району та основні напрямки її вдосконалення. Монографія / О. В. Пендерецький // – Івано-Франківськ: ІФНТУНГ. – 2011. – 225 с.
4. Любіцева О.О. Методика розробки турів. Навчальний посібник / О.О. Любіцева // – К.:

Альтерпрес – 2003. – 104 с.

5. *Перович Л.М.* Кадастр нерухомості. Монографія /Перович Л.М., Перович Л.Л., Губар Ю.П.// - Львів: “Львівська політехніка”. – 2003. – 120 с.
6. *Ступень М.Г.* Теоретичні основи державного земельного кадастру: Навчальний посібник. /М.Г. Ступень//– Львів: “Новий світ-2000”. – 2003. – 336 с.
7. *Александрова А. Ю.* Туристские кластеры: содержание, границы, механизм функционирования // Экономические проблемы развития сервиса и туризма. - 2007. - № 2 - С. 51-61.
8. Проект: Стратегія сталого розвитку туризму і курортів в Україні [Електронний ресурс] - http://www.vincult.org.ua/p2_1.php

*Стаття: надійшла до редколегії 29.05.2012
прийнята до друку 08.06.2012*

PROSPECTS OF INDUSTRIAL TOURISM IN LVIV REGION

A. Penderecki

*Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

We describe the main components of industrial development tour of Lviv region. It is shown that the condition of full awareness of tourists is to create passport industrial tour, which includes environmental, technical and cadastral passports industrial facilities, which serves as the basis for the map centers of industrial tourism.

Keywords: industrial tourism facilities, business travelers, territory, inventory, enterprise tours.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННОГО ТУРИЗМА В ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ

О. Пендерецкий

*Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа
г. Ивано-Франковск, Украина*

Описаны основные составляющие разработки промышленного тура Львовской области. Доказано, что условием полной информированности туристов есть создание паспорта промышленного тура, в который входят экологический, технический и кадастровый паспорта промышленных объектов, основой для которых служит карта очагов промышленного туризма.

Ключевые слова: промышленный туризм, объекты, бизнес-путешественники, территория, кадастр, предприятия, туры.